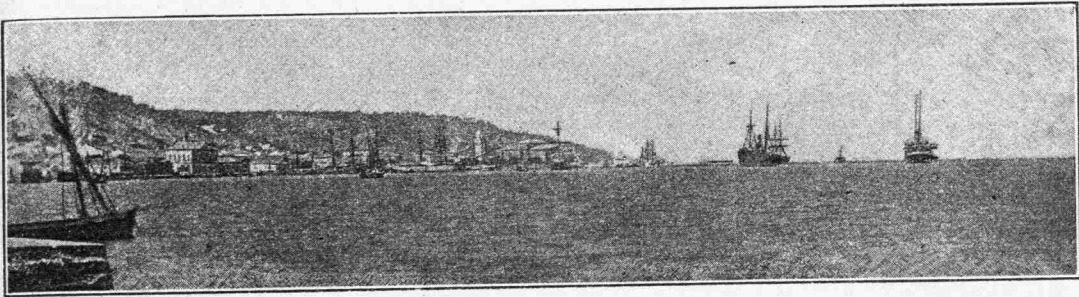

ΕΣΤΙΑ

ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΣΤΕΦΑ

Ἦθη Ἐπαρχιακά.

ΔΗΜΗΤΡΙΩ, ΒΙΚΕΛΑ.

Τὸ ἀντικείμενον τῆς παρούσης ἠθογραφίας — δειγᾶς διηγημάτων, τῆς ὁποίας πρῶτον εἶνε ἡ Μαργαρίτα Στέφα — ἀποτελεῖ μικρά τις νῆσος τῆς Μεσογείου, τρίγωνον ἐπιπέδες καὶ ἐπικύρτον, προβάλλον εἰς ὑψος μικρὸν τὰς πυραμοειδεῖς κορυφὰς τῶν βουνοειδῶν του. Ὡς τεῖχη περιφράσσουσιν αὐτὰ καὶ ἀρδεύουσιν δαψιλῶς τὴν εὐρείαν καὶ εὐφορον πεδιάδα, τὴν ἐκτρέφουσιν πεντάκις μυριοὺς κατοικοὺς, ἐσπαρμένους εἰς πεντήκοντα κόμας, σωροὺς λευκάζοντας, οἱ ὅποιοι στίζουσιν ἐπὶ διαφόρων σημείων τὴν ὠσεπιτοπολὺ πρασίνην τῆς νήσου ἑκτασίν, ἀπὸ τῆς νοτίου ἀλιτενοῦς ἀκτῆς, ἀφ' ἧς οἱ χωρικοὶ θεῶνται τὰ πέναντι ἀκατοίκητα νηδία μὲ τὸ χροῖμα τῆς ἀνατελλούσης κατὰ τὴν δεξιὰν σελήνης, — μέχρι τῶν ὑψηλοτέρων δυτικῶν βουνῶν, τῶν κατακρημιζομένων πρὸς τὸ σίζον κύμα, ἀφ' ὧν διαβλέπουν μακρὰν τὴν πολυτάραχον θάλασσαν τῆς Ἀφρικῆς.

Ἡ πόλις ἐκτείνεται ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον κατὰ μῆκος τῆς καμπύλης ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ τριγώνου, ἔχουσα ἀντικρὺ τὴν ὑποκύανον σειραν τῶν βουνῶν τῆς Πελοποννήσου καὶ φρουρουμένη ὑπὸ θαιοῦ ἐπιμήκουσ λόφου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου δεσπόζουσιν αἱ γηραιαὶ ἐπάλλξεις τοῦ ἐνετικοῦ της φρουρίου. Ὁ ἥλιος ἀνατέλλων ἀντιμέτωπος τῇ στέλλει ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἐνωρὶς τὰ ροδόχουδά του φιλήματα καὶ καταυγάζει τὴν μακρὰν καὶ λευκὴν παραλίαν της, τὰς κορυφὰς τῶν ὑψηλῶν καὶ ἠδυλάων κωδωνοστασίων της καὶ τὰς ὠσεπιτοπολὺ παλαιὰς καὶ μετρίας της οικοδομὰς. Σμαραγδίνην εἶνε ἡ ὄψις τῶν λοφίσκων, οἱ ὅποιοι ἔνθεν κακεῖθεν τὴν περιστοιχίζουσιν, κατερχόμενοι διὰ καταφύτων προπόδων νὰ λουσοῦν εἰς τὰ γλαυκὰ καὶ ἠρεμα ὕδατα Ὑπεράνω ὁ οὐρανὸς καμπυλοῦται θαυμασίως γλυκῆς καὶ κυανοῦς· ἄφθονον δ' ἐκείθεν τὸ φῶς παρασκευάζει κατὰ πᾶσαν ὥραν τὰ θελκτικώτερα πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν σου παίγνια, ἐναλλασσόμενον ποιητοτρόπως μετὰ τῆς σκιάς καὶ εἴτε ἐκχυνόμενον

ὡς χεῖμαρρος διὰ τῶν σχιζομένων νεφῶν τοῦ χειμῶνος νὰ καταλάμψῃ τὰ ὄμβρια ὕδατα, εἴτε πλημυροῦν ἀπ' οὐρανοῦ καθαροῦ τὴν ἀγαλλομένην γῆν καὶ καλύπτου τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης ὑπὸ μυρίων ἠλιακῶν ἰνδαλμάτων, εἴτε χροσίζον τὰ ἐπὶ τοῦ ἰσχροῦ ὄριζοντος νεφύδρια καὶ βάπτου διὰ πορφύρας τὴν δεξιὰν τὰ δυτικὰ κύματα Σιγηλαὶ καὶ μυστηριώδεις εἶνε αἱ νύκτες αἱ ἀστροφεγγεῖς, ὅταν διὰ τῆς καθαρᾶς ὄνειροτρόφου ἀτμοσφαιρας κυλῆ τὰ φωτεινὰ αὐτοῦ νάματα ὁ γαλαξίας καὶ σπινθηρίζουσιν οἱ ἀδαμάντινοι ἥλιοι, τὰ δὲ μελανὰ βᾶθη τοῦ πόντου φωσφορίζουσιν ἐκ τῆς ἀνταυγείας τῶν μικροσκοπικῶν ζωῶν καὶ τῆς ἀκτίνος τῶν ὑπερμεγέθων καὶ ἀπομακρυσμένων ἐκείνων κόσμων... Ἄλλ' εἶνε προπάντων θαυμασταὶ αἱ σεληνοφώτιστοι νύκτες τοῦ θέρου, ὅταν τὸ γλυκύτατον φῶς ἐξωραΐζῃ τὸ τοπίον τῆς πόλεως καὶ ἐξιδανικεῖ τὸ τοπίον τῆς ἐξοχῆς καὶ καταρτίζῃ ποταμοὺς χρυσοροῦσας ἐπὶ τῆς τεφρᾶς θαλάσσης καὶ πνέῃ ὁ ἀήρ δροσερός, ἀπάγων τοὺς ψθόγγους τῶν ἔρωτικῶν ἄσμάτων καὶ τοὺς στόνους τῶν χορδῶν καὶ τὰ λεπτὰ εὐδῶν μόρια τῶν ἀφθόνων ἀνθέων.

Ὅπως σχεδὸν εἰς ὅλα τὰ μέρη τὰ φωτιζόμενα δαψιλῶς ὑπὸ τοῦ ἡλίου, ἡ ἐδῶ γαλήνη καὶ ἡ ὠραιότης τῆς φύσεως, ἀποχαινωτικὴ τῆς διανοίας καὶ τῶν χειρῶν, ἀντανაკλᾷ εἰς τρικυμίαν ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀνθρώπων. Εἶνε νοχελεῖς, μάλιστα οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως, καὶ ὠσεπιτοπλεῖστον ἄργοι καὶ ἀργολόγοι, ὅσον εὐφυσεῖ ἡ γλώσσά των, ἑλληνικὴ ὅπως τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμά των, ἀλλὰ μὲ ἄφθονα ἀκόμη τὰ ἴχνη τῆς φραγγικῆς κατακτίσεως καὶ τὰ μακρὰ ἀσυναίρετα, ἀντηχεῖ εἰς τόνον σεδουρμένον, χαῦνον, οἰονεὶ ἐρωτηματικόν. Πλὴν τὸ αἷμα βράζει θερμὸν καὶ εὐέξαπτον εἰς τὰς φλέβας των, οἱ μαῦροί των ὀφθαλμοὶ σπινθηροβολοῦν καὶ τὰ αἰσθήματα συγκυκῶνται βίαια εἰς τὰς καρδίας των, πάθη ἔρωτος καὶ μίσους, συσκοτίζοντα τὸ λογικόν. Δύναμαι λοιπὸν νὰ ἐλπίζω ὅτι ὄχι μόνον ἡ σπιννογραφία ἡ πλουσία εἰς γραμμὰς καὶ εἰς χροῖματα καὶ ἀκόμη εἰς ἀρώματα καὶ εἰς ἤχους, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄνθρωποι τοῦ τόπου τούτου, τοῦ ὑπενθυμίζοντος τόσῳ ζωηρῶς τὴν Ἀνδαλουσίαν, θά σας κάμουν νὰ συγχωρήσετε τὴν ἐκλογὴν εἰς ἓνα πτωχὸν ἀντιγραφέα, χαλιναγωγοῦντα τὴν φαντασίαν του καὶ ἀγαπῶντα τὴν πραγματικότητα.

Α'

«Έλα, σώνει τώρα τὰ παιγνίδια ! Ματαπέστε ἄλλη μία βολὰ τὸ μάθημά σας καὶ τώρα-τόρα θῆρθη ὁ δάσκαλος νὰ σας ἀλλάξῃ. Γειά σας !»

Πυρρόβριξ καὶ μελανείμων ἡ ώραία κόρη ἐκάθητο πλησίον τοῦ παραθύρου, κεντώσα μετ' ἀθυμίας ταινίαν λευκὴν. Τὰ παιδιά, βλέποντα μέσα εἰς τ' ἀφαιρητάρια των, ἤρχισαν νὰ ἐπαναλαμβάνουν μεγαλοφώνως καὶ ἐρρυθμῶς τὰς συλλαβὰς καὶ τὰς λέξεις, τὰς ὁποίας εἶχον ἀπὸ ἡμερῶν τὸρ' ἀποστηθίσει :

«Στά, στρά, μνά, φθά...»

— Μή-λόν... γύ-νή... δέν-δρόν...

— Βα, βε, βη, βι, βο...»

Ἦσαν ὅλα μικρά, σχεδὸν νήπια, τῆς γειτονεῖας τὰ παιδιά, τὰ ὁποῖα αἱ μητέρες ἐστελλον εἰς τῆς Γιακουμάκκινας, διὰ νὰ ἡσυχάζουν αὐταὶ ἀπὸ τὸ κακὸν των ὅλην τὴν ἡμέραν καὶ νὰ συνεθίζουν κ' ἐκεῖνα ἀπὸ τώρα τὸ Σχολεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ ἐπήγαιναν ἀργότερα. Κοράσια καὶ ἀγόρια μαζί, ἐκάθητο ἄλλα μὲν εἰς τὰ μικροσκοπικὰ σκαμνάκια, τὰ ὁποῖα ἐπίτηδες μετέφερον ἀπὸ τὰς οἰκίας των, ἄλλα δέ, τὰ περισσότερα τὰ ὁποῖα δὲν εἶχαν, εἰς τὴν κλίμακα τοῦ ὑπερώου, ἡ ὁποία ἐνόμιζες ὅτι ἐγεινεν ἐπίτηδες διὰ τὸ αὐτοσχέδιον νηπιαγωγεῖον. Θύρα στενὴ, κλειομένη ἐπὶ τῆς κλίμακος ταύτης, ἄφινεν ἔξω τὰς τρεῖς πρώτας εὐρείας καὶ τριγωνικὰς αὐτῆς βαθμίδας, ἐπ' αὐτῶν δὲ συνεσωρεύοντο τὰ παιδιά, καθήμενα ὡς ἐν ἀμφιθεάτρῳ, ἐν ᾧ γύρω ἐκεῖ παρετάσσοντο καὶ τὰ σκαμνία τῶν προνομίουχων. Τὸ χάριεν σύνολον, τὸ ὁποῖον παρουσιάζετο οὕτως εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, ἦτο μία μάζα παιδίων, καθημένων δὲν ἤξευρες ποῦ, ἐκεῖ εἰς τὴν γωνίαν μεταξὺ μιᾶς θύρας καὶ ἐνὸς παραθύρου, μὲ τὰς χρωματιστὰς ἢ λευκάς των ἐμπροσθέλας, μὲ τὰς μελανὰς ἢ καστανάς κόμας, μὲ τοὺς ζωηροὺς ὀφθαλμούς, λάθρ' ἀνεγειρομένους ἐκ τῶν βιβλίων καὶ μὲ τὰ κεράσινα αὐτῶν στόματα, τὰ ὅλοεν ἀνοικοκλειόμενα. Βαθυμῶδον αἱ φωναὶ των, ἐφ' ὅσον εὕρισκον εἰς τοῦτο ἡδονὴν, ἐνεδυναμούντο, καὶ ἡ μεταλλικὴ αὐτῶν συναυλία ἐπλήρου ἀνυψομένη τὸν εὐρὺν θάλαμον μὲ τὰ παλαιὰ ἡμικυρωμένα ἐπιπλα, μὲ τὸ μέτριον φῶς, τὸ εἰσερχόμενον ἀφ' ἐνὸς μόνου παραθύρου, φρασσομένου διὰ σκιαδὸς ἐξ ὀθόνης λευκῆς. Πάλιν ἡ νεῆνις, ἡ ὁποία ἐξετέλει χρέη παιδαγωγοῦ, ἤγειρεν ἐκ τοῦ ἐργοχείρου της τοὺς ὀφθαλμούς καὶ ἐφώναξεν :

— Αἶ, ξεραῖλα !»

Τὰ παιδιά ἀπέμειναν μὲ στόμ' ἀνοικτόν. Ἡ νεῆνις ἐξηκολούθησεν αὐστηρά :

«Τὶ φωνῆς εἶν' ἐρτοῦνες ; Δέ σας εἶπα τόσες βολές νὰ μὴ φωνάζετε ἔτσι ! Μὲ ξεκουράνετε. Ἐλ' ἀγάλια-ἀγάλια. Γειά σας !»

Καὶ ἐπανήρχισαν τὰ παιδιά ἔντρομα μὲ φωνὰς πολλὴν σιγανὰς, ὑπερρίονας, ἀποτελούσας τώρα ἕνα βόμβον μονότονον καὶ πληκτικόν :

«Στά, φθά... βά, βέ... μή-λόν... γύ-νή...»

Ἡ νεῆνις δὲν ἐβράδυνε νὰ διαμαρτυρηθῇ.

«Οὐ, μουρμουρα !! Καλὲ δὲν ἤξερετε σήμερα,

γυιέ μου, νὰ διαβάσετε ; Τί ἐπάθατε ; Νά, ἔτσι, μαρὲς παιδιά μου.»

Καὶ ἀρπάσσασα τοῦ πλησιεστέρου παιδίου τὴν φυλλάδα, ἤρχισε νὰπαγγέλλῃ γρήγορα μὲ φωνὴν μετρίαν καὶ καθαρὰν ἐν μέσῳ σιωπῆς γενικῆς :

«Βα, βε, βη, βι, βο, βυ, βῶ ! Πα, πε, πη, πι, πο, πυ, πῶ ! Ἐτσι, γειά σας ! Ὅχι τότε νὰ μου σηκόνετε τὸν κάβουρα τοῦ μυαλοῦ μὲ τσοὶ φωνῆς καὶ τότε νὰ με πεθαίνετε μὲ τὴ μουρμουρα...»

Μὲ τὴν τελευταίαν λέξιν ἠνοήθη ἡ θύρα τοῦ βάθους καὶ εἰσῆλθεν ἀπὸ τὸ μαγειρεῖον, ὁμοῦ μὲ ὀλίγον καπνὸν καυσοξύλων, γηραιὰ τις γυνὴ καὶ αὐτὴ μελανείμων, μὲ ἀγαθὴν φυσιογνωμίαν, φοροῦσα ὀμματογυάλια καὶ μανδήλιον λευκὸν εἰς τὴν κεφαλὴν, συνδεδεμένον ὀπισθεν ἐν εἰδέι κεκρυφάλου.

«Ἐ !» εἶπε «ἰ καλὲ νὰ σου πῶ, Μαργαρίτα, ποῦ εἶσαι σήμερα μὲ τὰ φεγγάρια σου ; Τί τα σταυρόνεις ἔτσι τὰ παιδιά ; Μίαν ὥρα τώρα σ' ἀκούω. Ἄστα, γυιέ μου, νὰ διαβάσουνε ὅπως θέλουνε !»

— Ἐγὼ νὰ φύγω ἀπὸ δῶ μέσα καὶ ἄς διαβάσουνε ὅπως θέλουνε.»

Εἶπεν ἡ Μαργαρίτα καὶ ἐγερεθῆσα εἰσῆλθε ταχέως εἰς τὸ παράπλευρον δωμάτιον καὶ ἔκλεισεν ὀπισθεν τῆς τὴν θύραν ἀποτόμως. Φαίνεται ὅτι ἀφορμὴν ἐζήτει νὰπαλλαχθῇ τῆς ὀχληρᾶς ἐπιστάσις τῶν μικρῶν.

«Ἐγνοια σου, ἔγνοια σου ! ἐφινίρισα πηλειὸ τὴ δουλειά μου καὶ θὰ κάτσω ἐγὼ μὲ δαῦτα» εἶπεν ἡ γραῖα, ἀναλαμβάνουσα ἐκ τῆς τραπέζης τὴν κιτρίνης της ταμβακοθήκην καὶ ροφῶσα μίαν πρέζαν μὲ μορφασμόν, τὸν ὁποῖον πολὺ ἠγάπων καὶ ἀπεμιμούντο κατόπι τὰ παιδιά. «Σπολάετη γιὰ τὴν πολλή σου καλωσύνη».

— Τίποτσι, νόνα μου !» ἀπήντησεν ἀπὸ μέσα ἡ νεῆνις μὲ εἰρωνεῖαν ἐλαφράν.

Ἐσπόγγισε τὰς χεῖράς της ἡ γραῖα εἰς μάκτρον κρεμάμενον ὀπισθεν τῆς θύρας, ἐφόρεσε εἰς τὴν ζωσσην τὴν καρδοῦλάν της, τὸ ἐκ χαρτονίου καὶ ἰνδιάνης ὑποστήριγμα τοῦ σκαρτσουνοξύλου της, ἐπῆρε κατόπι τὸ σκαρτοῦνί της μὲ τὰς στιλπνὰς βελόνας καὶ τὸ μέγαλον κουβάρι καὶ ἐκάθησε νὰ πλέξῃ εἰς τὴν θέσιν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀφήσει ἡ Μαργαρίτα. Ἦστραψαν ἐκ τῆς χαρᾶς οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν παιδίων. Περισσότερον ἀπ' ὅλους ἐκεῖ-μέσα καὶ ἀπὸ τὸν δάσκαλόν των τὸν σιὸρ Γιακουμάκκην καὶ ἀπὸ τὴν Μαργαρίταν καὶ ἀπὸ τὴν Νένεν, τὴν σιόρα-Γιακουμάκκιναν ἠγάπων καὶ ἤθελον πλησίον των.

Πόσον ἦτο καλὴ πρὸς τὰ παιδιά καὶ τρυφερά καὶ περιποιητικὴ. Ποτὲ ὁ γλυκὸς λόγος δὲν ἔλειπεν ἀπὸ τὸ στόμα της, τὸ στόμα ἐκεῖνο τὸ γεροντικὸν καὶ νωδόν, αἱ δὲ ρικναὶ της χεῖρες, αἱ πλέκουσαι μὲ ταχύτητα ἀπαράμιλλον, θωπεῖας μόνον ἤξευραν νὰ χαρίζουν εἰς τὰς μικρὰς κεφαλὰς. Ἄλλ' ὅ,τι πρὸ πάντων εἴλυε καὶ ἐμαγνήτιζε τὰ παιδιά, ἀπὸ τοῦ μεγαλητέρου, τὸ ὁποῖον μάλιστα ἦτο ὀκτώ ἐτῶν, μέγρι τοῦ μικροτέρου, τὸ ὁποῖον δὲν ἦτο ἀκόμη δύο, ἦσαν τὰ παραμύθια, τὰ ώραία ἐκεῖνα παραμύθια, τὰ ὁποῖα ἡ ἀγαθὴ γραῖα ἤξευρε καὶ τοῖς διηγείτο μὲ τὴν ἰδιαιτέραν της τέχνην, ἀκαταπόνητος καὶ πρόθυμος πάντοτε εἰς τὴν ἀθῶαν παράκλησιν.

«Φτάνει νὰ μὴν ἔχω δουλειά, παιδιὰ μου, καί σας λέω ὅ,τι θέλετε» τοῖς ἔλεγεν. Ἐννοεῖτε λοιπὸν τὸρα πολὺ καλά, ὅτι ἀφ' οὗ καθὼς ἡ ἰδία ὠμολόγησεν, εἶχε τελειώσει πηλεὺς τὴν δουλειά της, τὸ παραμῦθι ἦτο κάτι τι ἀναπόφευκτον. Ἡ ὁμόφρονος παράκλησις ἐγένετο δεκτὴ τ' ἀλφαθητάρια, — ἀφ' οὗ πρῶτον ἐδόθη ὑφ' ὧν μίᾳ τυπικῇ διαβεβαίωσις ὅτι ἤξευραν τὸ μάθημά τους νεράκι καὶ δὲν θὰ ἴντροπιάζονταν στὸ δάσκαλό τους τὸρα τὸρα, — ἐφυλάχθησαν μὲ προθυμίαν εἰς τὰς μικρὰς ἀπὸ Ἰνδιανῶν σακκούλας, ἀνηρτημένας δι' ὁμοίων ἰμάντων ἀπὸ τῶν μικρῶν των ὤμων, ἐκλείσθησαν τὰ στόματα, διαστάλησαν ἐπὶ τῇ προσδοκίᾳ οἱ ὀφθαλμοί. Καὶ πρὶν τελειώσουν οἱ πόντοι τῆς πρώτης βελόνας, ἡ φωνὴ τῆς σιόρα-Γιακουμάκαινας ἤρχισε τονίζουσα ἐν τῷ μέσῳ τῆς σιγῆς καὶ τῆς συγκινήσεως τὴν στερεότυπον εἰσαγωγὴν :

«Κόκκινη κλωνὰ δεμένη
Στὴν ἀνέμη διπλωμένη,
Βάρτε κλωτσο νὰ γυρίσῃ
Παραμῦθι νὰρχινήσῃ».

Ἀρχὴ τοῦ παραμυθιοῦ καὶ καλημέρα τς' ἀφεντιὰς σας !

— Καλημέρα ! » ἀπήντησεν ὁ χορὸς τῶν παιδίων μὲ σοβαρότητα.

Δὲν ἦτο νέον τὸ παραμῦθι. Θὰ ἦτο ἡ τρίτη φορὰ, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ ἐδιδάσκετο καὶ ὁ νεώτερος ἀπὸ τοὺς μαθητάς· καὶ ὅμως ὅλοι, παλαιοὶ καὶ νέοι, τὸ ἤκουον μετὰ τῆς αὐτῆς ἡδονῆς. Ἐπρόκειτο περὶ τῶν μεγάλων καὶ ἀτελευτήτων περιπετειῶν μιᾶς πεντάμορφης βασιλοπούλας, τῆς ὁποίας τὸ θαυμασιώτερον χαρακτηριστικὸν ἦσαν τρεῖς τρίχες χρυσαὶ καὶ μακρὰι φυτρωμέναι εἰς τὸν ὀμφαλὸν καὶ περιβάλλουσαι τρεῖς τὴν μέσην τῆς κόρης, τὸ δὲ κυριώτερον ἐπεισόδιον ἡ ἀναχώρησις τοῦ φοβεροῦ τούτου μυστικοῦ ὑπὸ τινος τῶν αὐλικῶν, τῇ ἐπεμβάσει πονηρᾶς γραΐας καὶ αἰ ἐκ τούτου ἀναιδεῖς φλυαρίαι τοῦ νέου, ὥστε νὰ χρειασθῇ κατόπι, πιστευομένης τῆς συκοφαντίας, μεγάλη ἐπιδειξιότης διὰ νὰ ποδεῖχθῇ ἀλώβητος τῆς βασιλοπούλας ἡ τιμὴ. Τίποτε ἐξ ὧν αὐτῶν δὲν ἐνόουν ἀκόμη τὰ πονήρευτα παιδιὰ καὶ ἦτο ἀδύνατον νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ παραμυθιοῦ· τὸ ἤκουον ἐν τούτοις μεθ' ἡδονῆς, ἀκούμενα εἰς τὰ πρῶτα, τὰ ἐξωτερικὰ θέλητρα ὅσα ἐνόουν, καὶ ἀφίνοντα νὰ παρέρχωνται τὰλλα, ὅσα δὲν ἐνόουν, χωρὶς σκέψιν, χωρὶς ὑποψίαν, χωρὶς ἐρώτησιν. Δὲν συνέβαινεν ὅμως τὸ ἴδιον καὶ μ' ἓνα ἄλλον ἀκροατὴν, ἃν καὶ ὄχι ὀλιγώτερον παιδίον καὶ αὐτόν, ἐξεροχόμενον σιγὰ, ἐρπυτικῶς ἐκ τοῦ παρακειμένου δωματίου καὶ πλησιάζοντα ἐκεῖ νὰ κούσῃ... νὰκούσῃ... Ἦτο ἡ σιόρα Νένε, ἡ δεσποινὶς ἀδελφὴ τοῦ σιόρ Γιακουμάκη, γραΐα παλίμπαις ἀσχημοτάτη, κυρτωμένη, κοντή, μὲ μύτην ὡς πτηνοῦ ἀρπακτικοῦ, μὲ πιναρὰν κόμην ἐκφεύγουσαν τοῦ λευκοῦ κεκρυφάλου καὶ μὲ τοὺς περισσοτέρους δακτύλους τῶν χειρῶν ἠκρωτηριασμένους ἀπὸ τὸ κάλαγχάθι, τὸ ὁποῖον καταστρέφει τοὺς ὄνυχας, κάμνει δὲ τοὺς νέους νὰ φυτρῶνουν παραμορφωμένοι ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν δακτύλων, εἰς σχῆμα σκούφου νυκτικοῦ. Ἐκάθητο μέσα, εἰς τὸν καναπέ της,

στρήφουσα φυτίλια διὰ τοὺς λύχνους, ὅταν ἡ νύμφη της ἤρχισε τὸ παραμῦθι καὶ τὴν ἔκαμε νὰ ἐντείνῃ τὴν προσοχὴν. Τὸ ἐνδιαφέρον της ἤξανε βαθμηδόν, ἕως οὗ μὴ δυναθῆσα νὰ κρατηθῇ, ἠγέρθη καὶ εἰσῆλθε μὲ τὴν ἡμιτελῆ θρυαλλίδα εἰς τὴν μίαν χεῖρα καὶ τὸ βουτουλι, τὴν πολύπην τοῦ βάμβακος εἰς τὴν ἄλλην, καὶ ἐκάθησε σιγὰ-σιγὰ πλησίον τῶν παιδίων, ἐπὶ μιᾶς ἔδρας ἐκ τῶν παρατεταγμένων προαιωνίως κατὰ μῆκος τοῦ ξυλίνου κιγκλιδώματος τῆς κλίμακος, ἡ ὁποία, κατὰ τὸ κοινὸν ἐκεῖ τῶν μικρῶν οἰκιῶν σχεδίων, ἀπὸ τῆς εἰσόδου ἄγει εὐθὺς εἰς τὴν αἴθουσαν. Ἦκουε μεδιώσα διαρκῶς καὶ ἐκίνει τὴν κεφαλὴν μὲ ἦθος δηλοῦν ὅτι ὅλα αὐτὰ τὰ ἐνόει καὶ διέκοπτε πού καὶ πού τὴν διήγησιν μὲ κανὲν χμ ! ἀνακουφίσεως ἢ μὲ καμμίαν ἐπιφώνησιν :

— «Αἶ γιὰ τὴν τιμὴ τση, βλέπεις, μάτια μου ! Ἀμὴ πῶς !

— "Ἄσε νὰ ἰδῆς ! ἄσε νὰ ἰδῆς ! » ἀπάντα ἡ Γιακουμάκαινα, προβάλλουσα τὴν χεῖρα καὶ ἐξηκολούθει διηγουμένη μὲ σιγανὴν φωνήν, ἐκ φόβου μὴ ἐνοχλήσῃ τὴν Μαργαρίταν, ἡ ὁποία δὲ ἐχώνευε καὶ πολὺ τὰ παραμῦθια, ὑφούσα δὲ αὐτὴν μόνον εἰς τὰς ἐκτάκτους τῆς δράσεως στιγμὰς, ὅταν λησμονουμένη, ἄφινε τὴν κνημίδα της νὰ κρέμαται ἀπὸ τῆς ὀσφύος καὶ συνώδευε μὲ σχήματα ἐνθουσιώδη τὴν ὑψηλὴν της ρητορικὴν :

«Ἀτὴ τση καὶ ἀπατὴ τση, ἐπρόσταζε τότενες ὁ βασιληᾶς, νὰ γένη τὸ κομματί τση ὅσο εἶνε καὶ τ' αὐτί τση ! »

Εἰς τὰς τοιαύτας περιστάσεις ἡ Μαργαρίτα ἐφέρετο συνήθως κατὰ δύο τρόπους· ἢ, ἂν εὕρισκετο εἰς τὴν καλὴν της, ἐξέπεμπεν ἓνα ἀργυρόρηχον γέλωτα καὶ μίαν φράσιν :

«Καλὲ δὲν ἐβαρέθηκες κηόλα, νόνα μου, ὄλω τὰ ἴδια καὶ τὰ ἴδια ! » ἢ, ἂν εἰς στιγμὰς δυστροπίας — αἰ ὁποῖαι διὰ νεάνιδα εὕρισκομένην εἰς τὴν ἡλικίαν καὶ τὰς περιστάσεις τῆς Μαργαρίτας Στέφα, δὲν ἤμποροῦσε νὰ μὴν εἶνε τὸρα συχναί, — ἄφινε μίαν ὀξεῖαν, νευρικὴν ἀνακραυγὴν ἐμποιοῦσαν τρόμον :

«Οὐ, σκοτοῦρα ! »

Ἄλλὰ σήμερον, καθὼς ἦτο πράγματι μὲ τὰ φεγγάρια της, εἰς τὸ πρῶτον κάπως ὑψηλόφωνον τῆς μάμμης «βαρεῖ, παιδιὰ μου, πανσέλι· κ' ἔρχεται ὁ βασιληᾶς» ἔχασε τὴν ὑπομονήν, ἤνοιξε παταγωδῶς τὴν θύραν τοῦ δωματίου της καὶ διασχίσασα τὴν αἴθουσαν μὲ βῆμα ταχὺ καὶ μὲ τὴν ἐκτάκτου ἀποστροφῆς φράσιν :

«Ὅρκο ἐκάματε σήμερα νὰ με βουρλίσετε ! » κατέφυγε καὶ ἐκλείσθη εἰς τὸ ἀπομακρυσμένον καὶ ἀπρόσβλητον μαγειρεῖον.

*

Τὰ ξύλα εἶχον ἐξανάψει καὶ ὁ καπνὸς ἦτο ὀλιγώτερος. Ἡ ἐστία ἐπὶ τῆς ὁποίας ἔβραζε τραγωδοῦσα ἡ πηλὴν χύτρα, μαύρη ἐκ τοῦ καπνοῦ, διέχυνε θάλαπος εὐάρεστον. Τὸ μικρὸν παράθυρον ἦτο ἀνοιχτὸν πρὸς τὴν γλυκεῖαν φθινοπωρινὴν ἡμέραν, τὴν ἄνευ πνοῆς ἀνέμου ἐλαχίστης. Θύρα στενή, μ' ἓνα μόνον ὑαλοπίνακα, ὠδήγει ἐκείθεν πρὸς τὸ δῶμα, μικρὸν πλινθόστρωτον διαχώρισμα, ἐκ τοῦ

όποιοι καθήρχοντο εις τὴν αὐλὴν καὶ ἐπὶ τοῦ στενοῦ βάρου τοῦ ὁποίου ἦσαν ἀποτεθειμένοι ἢ μία παρὰ τὴν ἄλλην δύο γάστραι, ἢ μία μὲ βασιλικὸν καὶ ἢ ἄλλη μὲ βεγονίαν, καὶ ἔν κιβώτιον ξύλινον μὲ καστανόχωμα, εἰς τὸ ὅποιον ἦνθι ἢ λατρευτὴ μπουγαρινιά. Διὰ μέσου τοῦ καλαμίνου φραγμοῦ καὶ τοῦ δικτύου, τὸ ὅποιον τὴν ἐπροφύλασσαν ἀπὸ τὰ συχνὰ πηδῆματα τῶν γαλῶν καὶ τῶν ὀρνίθων, ἐφαινοντο τὰ μεγάλα τῆς πρασινοκίτρινα φύλλα, ὅμοια πρὸς φύλλα λεμονέας, καὶ ἐπὶ τῶν νέων μικροφύλλων βλαστῶν μικροσκοπικοὶ κάλυκες ἀραιοί, ἀνοιγόμενοι περὶ τὸ ἐσπέρας εἰς ἀνθύλλια ἄσπρα καὶ καχεκτικά, ξεκηπίδια πλέον αὐτὴν τὴν ἐποχὴν.

Ἄ, ποῦ τὰ μπουγαρινιά τοῦ καλοκαιριοῦ!... Καὶ περίλυπος ἡ Μαργαρίτα πλησιάζει τὸ κιβώτιον καὶ ἀνασκαλεύει τὸ ὑγρὸν καὶ κατάμαυρον χῶμα, ἀνάμικτον μὲ ὑποστάθμην καφέ, ἢ ὅποια καθὼς τὴν ἐβεβαίωσαν, κάμνει πολὺ καλὸν εἰς τὰ φυτά. Τί μεγάλα, τί μοσχοβολισμένα, τί ἔμμορφα, ὅπως καμμιά δέν τα ἔκανε στὴ γειτονεῖά, τὰ μπουγαρινιά ἐκεῖνα τοῦ καλοκαιριοῦ! Ἦτανε μία χαρὰ Θεοῦ νὰ βλέπῃ κανένας τὸ κοντόβραδο ἐκεῖνην τὴν κασσελέτα. Καὶ τώρα;... Ὡμιέ! ἔτσι περνᾶνε οὐλα σὲ τοῦτο τὸν κόσμον.

Καὶ ἀνήγειρε μὲ τὴν ἀπέλιδα σκέψιν τῆς στιγμῆς τοὺς μεγάλους βαθεῖς ὀφθαλμούς, τοὺς σκιαζομένους ὑπὸ μακρῶν βλεφαριδῶν πυρρῶν, πρὸς τὸν οὐρανόν, καταγάλανον ὡσεὶ λουσθέντα εἰς τὰς τελευταίας ἀρθόλους βροχᾶς, καὶ τοὺς κατεβίβασεν ἡρέμα πρὸς τὴν γῆν. Τὸ τοπίον τῶν αὐλῶν καὶ τῶν ὀπισθίων προσόψεων, τὸ ὅποιον περιέβαλε μ' ἐν βλέμμα, ὀλίγον ἦτο φαιδρόν. Ὁ ἥλιος, ὁ ὅποιος τὸ ἐφώτιζε, δὲν ἴσχυε νὰ κρύψῃ τὴν γυμνότητά του καὶ τὴν ἀθλιότητα. Αἰσθημά τι λύτης καὶ ἀνησυχίας καὶ βάρους ἐπροξένουν εἰς τὴν νεανικὴν πτεροφόρον ψυχὴν ἢ σειρὰ τῶν μακρῶν τοιχωμάτων, τὰ ὅποια διεχώριζαν τὰς αὐλάς, κρημνισμένων ἤδη πολλαχοῦ καὶ οἰονεὶ ἐρεπίων, οἱ ἐντὸς αὐτῶν σωροὶ τῶν χωμάτων, τῶν πετρῶν καὶ τῶν ἀκαθαρσιῶν. τὰς ὅποιας σκαλίζουσαι ἐρράμιζαν αἱ ὀρνίθες· τὰ κίτρινα πλέον φύλλα τῶν κλημάτων, ξηρανομένων εἰς τὰς μεμονωμένας καὶ ἐπικλινεῖς ἀναδενδράδας· τὰ ἐπὶ τοῦ χείλους ἐνός τῶν πλησίον τοίχων παρατεταγμένα λευκαυγῆ τεμάχια γύψου, ἐκεῖ εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Σαμούγαινας, τῆς κατασκευαστρίας τῆς πούδρας, ξηρανθέντα ἤδη καὶ ἔτοιμα πρὸς τριβὴν· αἱ στέγαι τῶν χαμογαίων, μὲ τὰς ἐκτοπισμένας καὶ ἐλεεινῶς συντετριμμένας κεραμιδάς ἐκ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν παιδιῶν, κνηγουμένων ἀπὸ αὐλῆς εἰς αὐλὴν· τὰ ἡμελημένα παράθυρα μὲ τὰς ρυπαρὰς ὑάλους καὶ τὰ κατασπαραγμένα φύλλα· οἱ νεροχῦται, χαράσσοντες τοὺς ἡμαυρωμένους καὶ πλήρεις ὀπῶν τοίχους διὰ μελανῆς καθέτου γραμμῆς ἕως κάτω καὶ ἐπὶ πᾶσιν ὀσμὴ τις κοπρίας μακρυσμένη καὶ καπνοῦ κλιθάνων, ἐξερχομένου πυκνοῦ ἐκ τῶν μελανῶν καπνοδοχῶν. Μόνον ἀπωτέρω διεφαινοντο διὰ μέσου τῆς ρυπαρίας ταύτης καὶ μέρη τινὰ λευκῶν προσόψεων, ἐκ τῶν οἰκιῶν τῶν περὶξ ὁδῶν, καὶ πρασίνων παραθυροφύλλων. Ἄλλ' ὅπου ἀνεπαύετο ὀλίγον τὸ βλέμμα ἦτο ὁ κῆπος οἰκίας

καλῆς, ἀοράτου ἐκεῖθεν, κῆπος εὐρύς, συνεσφιγμένος μεταξὺ τῶν αὐλῶν ἐντὸς τῶν τριῶν τοῦ ὑψηλῶν τοίχων τῶν λευκῶν, ἐκ τῶν ὁποίων προέκυπτον τὰ ὑψηλὰ δένδρα, μία κυπάρισσος φωλεὰ λάλων πτηνῶν, μία δαμασκηνέα, δύο ροιὰ ἀναπαυόμεναι ἐπὶ τοῦ τοίχου, πλῆθος λεμονεῶν, κατακιτρίνων ἐκ τοῦ ἀσθόνου καρποῦ καὶ πορτοκαλεῖα κρύπτουσαι ζηλοτύπως ὑπὸ τὰ βαθύτερα καὶ πυκνότερα φυλλώματα τὰ κατὰκόκκινα πορτοκάλια. Ἡ θεὰ αὕτη, ἐξακοντίζουσα μίαν ἀκτίνα εἰς τὸν ζόφον τῆς κόρης, τὴν ἔκαμε νὰ ἐνθυμηθῇ ἔξαφνα καὶ νὰ τερετίσῃ σιγὰ μὲ τὴν ψιλὴν τῆς φωνῆς, ὑποκρούουσα διὰ τῶν δακτύλων εἰς μίαν σανίδα :

Νεράντζι κατακόκκινο, στὴ νεραντζιά κρυμμένο,

Ποῦ εἶσαι καὶ δὲν φαίνεσαι, πουλί μου ἀγ. . . . .

Καὶ πρὶν προφθᾶσῃ νὰποτελειώσῃ καὶ τὴν τελευταίαν λέξιν εἰς τὸν μακρὸν ἐγχώριον ἦχον, ἐξοφώθη πάλιν, προσέξασα εἰς μίαν ἄλλην οἰκίαν ἐκεῖ ἀπέναντι, ἐκ τῆς ὁποίας δὲν ἐφαίνετο παρὰ ὁ ἀναμινάλες, ἢ ἐπὶ τῆς στέγης δηλαδὴ μικρὰ σκιάς ἢ σκοπιὰ — ἀπαραίτητον γνώρισμα τῆς ἐντοπίου ἀρχιτεκτονικῆς, — μὲ τὴν κεκλιμένην ὀροφὴν καὶ τὴν πρασίνην θυρίδα, αἱ δύο ἐρυθραὶ κολοκύνθαι, αἱ ἡλιαζόμεναι ἐπὶ τῶν κεράμων τῆς στέγης καὶ τὸ ἡμισυ τῶν δύο παραθύρων τῆς προσόψεως.

«Γιὰ τήραξ' ἐκεῖ, μωρὲς παιδιὰ μου, ποῦ γυρεύουνε νὰ με κλείσουνε ἐτοῦτοι οἱ ἀθρῶποι!» ἐσκέφθη.

Καὶ ὡς φάσμα διήλθε πρὸ τοῦ νοῦ τῆς κόρης διὰ μυριστὴν φορὰν ὁ δεσμοφύλαξ τῆς σκυθρωπῆς ἐκεῖνης φυλακῆς, νέος τις ἡσυχος καὶ τακτικός ὡς γέρον, ἄχαρις, ἄτολμος, ἀδέξιος, ἀγέλαστος, εἰς τὸν ὅποιον καλὰ καὶ σώνει ὁ πάππος τῆς ἤθελε καὶ ἐπέμενε νὰ τὴν παραδώσῃ. Καλὲ γιὰ τὸ Νιόνιο, τὸν υἱὸ τοῦ Χρήστου τοῦ Κατσουρέλα ἦτανε τώρα ἡ Μαργαρίτα; Χμ! ἰδέα ποῦ τὴν εἶχαν!... Καὶ τί ἐστοχαστήκανε παναπῆ; Πῶς γιατί ἐμεινε δυσάρφανα, θά τὴν ἔκαναν οἱ γέροι ὅπως ἤθελαν; Ναι, μὲ αὐτὸ τὸ πλευρὸ πάντα νὰ κοιμούνται, πῶς θὰ πάρῃ αὐτὴ τ'ἀναγουλοικοκυρόπουλα ποῦ τῆς προξενεῦουν! Ἄκουτ' ἐκεῖ σεις! μία κοπέλα τώρα μὲ τὴν ὠμμορφιά τῆς, μὲ τὸ δικό τῆς, μὲ τὴν ὑπόληψί τῆς, ποῦ μπορούσε σήμερα νὰ πάρῃ τὸν καλλίτερο γαμπρὸ τῆς χώρας καὶ ν'ἀλλάξῃ ζωὴ, νὰ εἶνε καταδικασμένη ἔτσι ἀπὸ μίαν γεροντίστικη παραξενεῖα, νὰ μείνῃ στὴν ἴδια γειτονεῖα, μὲ τοὺς ἰδίους ἀνθρώπους, μὲ τῆς ἴδιες ἰδέες, μὲ τὴν ἴδια ζωὴ καὶ χειρότερη, στὰ ἴδια πάντα καὶ στὰ ἴδια... Δὲν τ' ἀκούει ἐκεῖνη αὐτὰ καὶ ἄς λήθῃ ὁ νόμος τῆς ὅ τι θέλῃ... Ἡ μονάκριβη τοῦ Στάθη τοῦ Στέφα δέν τα βγάνει τὰ μαῦρα γιὰ νὰ πάρῃ νύφη στοῦ Κατσουρέλα, ἐτελείωσε!

Καὶ μὲ κίνημα πεισματικὸν ἀπέρριψε τὸ κλωνίον τοῦ ἠνθισμένου βασιλικοῦ, τὸ ὅποιον ἔτριβε καὶ ἐμύριζε μηχανικῶς, ἔρριπεν ὀπίσω τὴν μακρὰν τῆς πλεξίδαν, πυρρὰν καὶ παχεῖαν ὅσον σπάνια, καὶ κατῆλθε διὰ τῆς μικρᾶς ξυλίνης κλίμακος εἰς τὴν αὐλὴν.

Ἡ αὐλὴ αὕτη, γῶρος στενός καὶ βαθύς πλακόστρωτος, κλεισμένος ἀπ' ὅλα τὰ μέρη καὶ ὡς ὀροφὴν

ἔχων τὸν οὐρανόν, ὠμοίαζε μὲ φρέαρ, εἰς τὸν πυθμένα τοῦ ὁποίου ἠγείροντο τὰ χεῖλη φρέατος ἀληθοῦς, σκεπασμένα διὰ ξυλίνου κυκλοτεροῦς δίσκου, ἐφ' οὗ χάλκινος κάδος, ἐξηρτημένος ἀπὸ σχοινοῦ μακροῦ. Ἐκ τοῦ φρέατος τούτου ἦντλον ὕδωρ γλυφόν διὰ τὰς κοινοτέρας χρείας κατάλληλον, ἐνῶ πρὸς πόσιν καὶ πρὸς πότισμα ὁ Γιάννης ὁ βαρελιᾶς τοὺς ἐκουβαλοῦσε δυό-τρία βαρέλια τὴν ἡμέραν, διὰ τῶν ὁποίων ἐγέμιζε τὸν ἐν τῷ μαγειρείῳ πύθον. Ἡ ἐν τῇ οἰκίᾳ εἰσαγωγή ὑδραγωγοῦ σωλήνος ἦτο πολυτέλεια μεγάλη εἰς τὴν γειτονίαν καὶ εἰς τὸν κόσμον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ὠνευρέυετο νὰ φύγη ἡ Μαργαρίτα... Κάτω τὴν ὑπεδέχθησαν μὲ κακισμους αἱ ὄρνιθές της, μία κατάλευκη μ' ἐρυθρὸν λοφίον, κρεμάμενον ἀπὸ τὸ ἐν μέρος ὡς φέσιον, καὶ δύο μαῦραι μικρὸς μὲ λοφίον κοντόν. Τὰς ἐθώπευσε, ταῖς ἔρριψεν ὀλίγον σιτάρι ἀνακατευμένον μὲ καλαμπόκι, καὶ ἔσπευσε κατὰ τὸ σύνθηες νὰ ἐπισκεφθῇ τὰς ἀχυροστρώτους τῶν φωλεάς. Ἡ συγκομιδὴ τῆς ἡμέρας ἦσαν δύο αὐγά, τὰ ὅποια ἀναλαβοῦσα προσήγγισεν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς. Δὲν ἐπίστευε πολὺ ὅτι διὰ τούτου προφυλάσσεται, ὡς ἔλεγον, ἡ ὄρασις· ἀλλ' ἠσθάνετο τὸ νωπὸν ὠν ἡδέως θερμόν, ὡς το προσέτριβε καθ' ἕξιν ἐπὶ τῶν κεκλεισμένων βλεφάρων.

Ὅταν μετὰ τοῦτο ἐπέστρεψεν εἰς τὴν αἴθουσαν, τὸ παραμῦθι ἐξηκολούθει. Ἡ συγκίνησις συνεῖχε τὸν ὄμιλον τῶν παιδιῶν σιγηλὸν περὶ τὴν μυθολόγον, ἡ ὅποια διηγείτο ἀπὸ τῆς αὐτῆς θέσεως μὲ χαμηλὴν φωνὴν καὶ μὲ νεύματα ὡς τι φρικῶδες μυστικόν. Ἐξ ὄλων δὲ προσεκτικωτέρα ἐφαίνετο πάντοτε ἡ σιόρα-Νένε, τὴν μορφήν τῆς ὁποίας συνεπτύχου μειδίαμα, ἀποκαλύπτον τοὺς ὀλίγους ὀξεῖς καὶ κιντρίνους της ὀδόντας. Πρὸς τὰ θέλητρα τοῦ θεάματος ὀλίγον ἐπρόσεξεν ἡ Μαργαρίτα καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς συγκινήσεως καλλιτεχνικῆς ἐστάθη πλησίον τῆς μάμμης της καὶ τὴν διέκοψεν :

[Ἐπεται συνέχεια]

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Μιχαὴλ Μητσάκης — Ἀθηναϊκαὶ δελίδες — Μία φιλολογικὴ δελὶς εἰς δύο γλωσσάς κτλ.

Δύσκολα δύναται κανεῖς νὰ συλλάβῃ κάποιαν ιδέαν σαφῆ περὶ τοῦ ἔργου τοῦ συγγραφέως, τὸ ὅποιον τότε μόνον ἔχει σημασίαν ὅταν παρουσιάσῃ ἐν ὀργανικὸν σύνολον, ἐν ὅσῳ τὸ ἔργον τοῦτο, σκορπισμένον ἐδῶ κ' ἐκεῖ εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά, καὶ ἀσυμπλήρωτον καὶ βαθμηδὸν ἐκτυλισσόμενον, δὲν τὴν καθιστᾷ ψηλαφητὴν τὴν ὀργανικὴν ταύτην ἐνότητά, τὴν ὁποίαν τὸ βιβλίον μόνον τελείαν φανερώνει. Ἐνας ἀπὸ τοὺς πλέον φημιζομένους ποιητὰς τῆς συγχρόνου Γαλλίας δὲν ἐξέδωκεν εἰς τόμον τοὺς στίχους του παρὰ μετὰ παρέλευσιν ἐτῶν σχεδὸν εικοσιπέντε ἀφ' οὗτο ἐπεράνη καὶ ἐπέλαμψεν εἰς τὸν ποιητικὸν ὀρίζοντα· καὶ εἰς τὸ μεταξύ τοῦτο ἔδοξάσθη ὡς ποιητὴς καὶ οἱ στίχοι του ἐκυκλοφόρουν ἀπὸ στόματος εἰς στόμα τῶν θαυμαστῶν του·

καὶ ὅταν ἀπεφάσισε νὰ τοὺς ἐκδώσῃ, ἀνησυχία εὐλογος διέδραμε τὰς τάξεις τῶν μήπως χάσουν κ' ἐξαφρα φανοῦν κατώτερα τῆς προσδοκίας τῶν συμαζευμένα καὶ παραταγμένα εἰς γραμμὴν μέσα εἰς τὰς σελίδας τοῦ βιβλίου τὰ ἕως τότε ἄτακτα κ' ἐλεύθερα κ' ἐδῶ κ' ἐκεῖ τὰ κελαδήματά των διασπείροντα ποιήματα· ἀλλ' ὅμως ὅταν ἐξεδόθησαν αὐτά, εἶδαν μὲ ἀγαλλίασιν ὅτι ἐκέρδισαν ἀντὶ νὰ χάσουν, διότι φανερὰ παρέστη, λαυθάνουσα ἕως τότε, πλὴν τῆς ἐξαισίας τῶν μορφῆς, καὶ ἡ ψυχὴ των, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀνεδίδετο μία κάποια φιλοσοφία, ὡς τὴν λέγουσιν, δηλονότι μία κάποια ξεχωριστὴ καὶ γενικὴ ἀντίληψις τοῦ κόσμου, ἄνευ τῆς ὁποίας ποιήσις καὶ φιλολογία πολλάκις δὲν εἶνε παρὰ γυμνάσματα στιχοπλόκων καὶ τέρψεις χυδαίων. Ὅ,τι παρατηρήθη εἰς τὴν ἀνωτέρω περιστασιν, πανταχοῦ ἐφαρμύζεται, προκειμένου περὶ ἔργων φιλολογικῶν. Ἐνίοτε μάλιστα συμβαίνει καὶ τὸ ἐναντίον· ἐμφανίζεται τὸ βιβλίον, καὶ ὁ συγγραφεὺς ἀφανίζεται. Καὶ ἀξιολόγα ἤμποροῦσα νὰ εἶπω ὅτι ἐνόσω δὲν τὸ βλέπομεν καὶ τὸ βιβλίον τοῦ κ. Μητσάκη πᾶσα γνώμη περὶ τῶν μέχρι τοῦδε δημοσιευθέντων ὑπ' αὐτοῦ, μόνον ὡς προσωρινὸν μέτρον πρέπει νὰ ἐκτιμηθῇ· διότι κίνδυνος θὰ ἦτον ὑποτιμήσεως ἢ καὶ ὑπερτιμήσεως αὐτῶν. Καὶ ὅμως, καὶ τοιουτοτρόπως σκορπισμένον καὶ ἀνέκδοτον ἀκόμη, κατὰ τὴν αὐστηράν σημασίαν τῆς λέξεως, πόσον εἶν' εὐχαρακτήριστον τὸ ἔργον τοῦτο! Ἐνθυμούμα: ὅσας ἀνέγνωσα κατὰ καιροὺς ἀπὸ τὰς Ἀθηναϊκὰς ἢ τὰς ἄλλας Σελίδας του. Τὰ σύμπυκνα καὶ σύντονα ταῦτα εἰκονογραφήματα τὰ διακρίνει ἐνότης συλλήψεως· μία ἄλυτος τὰ συνδέει, μία πνοὴ τὰ ἐμψυχώνει· ἐννοεῖς ὅτι ὁ συγγραφεὺς των κατέχει τὴν ἀπαραίτητον ξεχωριστὴν καὶ σοβαρὰν ἀντίληψιν τοῦ κόσμου· ὁ κόσμος οὗτος, ἐπὶ τοῦ παρόντος τοῦλάχιστον, πολὺ εὐρὺς δὲν φαίνεται· νὰ εἶνε, καὶ βᾶθος ἰκανὸν δὲν ἔχει· ἀλλ' ὅμως μεγάλη εἶνε ἡ ἐνάργεια αὐτοῦ. Τὸν κόσμον τοῦτον καθ' ἐκάστην διαγκωνίζομεν, ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἀκριβῶς δὲν προσέχομεν εἰς αὐτόν, ὅσον καὶ ἂν μᾶς φαίνεται ὅτι τὸν γνωρίζομεν· μετέχομεν καὶ ἡμεῖς αὐτοῦ, ἀλλ' ἀκριβῶς διὰ τοῦτο ἀδυνατοῦμεν πρεπόντως νὰ τὸν ἐκτιμήσωμεν· καὶ ἰδοὺ ὁ ποιητὴς τὸν κόσμον τοῦτον μᾶς τὸν παρουσιάζει ξεκαθαρισμένον, ὅσον καὶ ἂν φαίνεται ἀφροντίστως ἀκαθάριστος, καὶ, συγχὰ πυκνά, ἀκάθαρτος. Ὁ κόσμος οὗτος ἂν ὄχι πάντοτε, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, μᾶς φαίνεται χυδαῖος ἴσως, ἔχει τι τὸ ἀποκρουστικόν· ἀλλ' ὁ κόσμος οὗτος εἶνε ἡ ζωὴ· ἔτσι τὴν βλέπει τὴν ζωὴν ὁ ποιητὴς, ἔτσι τὴν ἀποδίδει. «Καὶ ὅπου εἶνε ἡ ζωὴ, λέγει κάπου ὁ Ταῖν, ἀκόμη καὶ κτηνώδης καὶ μηχανικὴ, ἐκεῖ εἶνε ἡ εὐμορφία!» Καὶ ψευδὴς ἂν τυχὸν ἦτο ἡ ζωὴ αὐτή, ἀλλ' ἡ ἔκφρασις μὲ τὴν ὁποίαν τὸ ψεῦδος τοῦτο ἐμφανίζει ὁ συγγραφεὺς, θὰ ἦρκει διὰ ν' ἀποτελέσῃ τίτλον ἀληθείας ὑπὲρ αὐτῆς μέσα εἰς τὴν πλάσιν ταύτην ὅπου δὲν κατωρθώθη νὰ διακριθῇ ἀκόμη ποία ἡ πραγματικότης, καὶ ποῖον τὸ ὄνειρον.

Οἱ ἥρωες τῶν Σελίδων τοῦ κ. Μητσάκη συνήθως εἶνε θῦται ἢ θύματα, καὶ τριγύρω των παρί-